

Anna Styszyńska, Karolina A. Krośnicka

*Politechnika Gdańska
Wydział Architektury, Katedra Urbanistyki i Planowania Regionalnego
e-mail: astys19@wp.pl*

Zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną oraz urbanistyka – projekt nowych specjalności na kierunku gospodarka przestrzenna na Politechnice Gdańskiej

Zarys treści: Na studiach II stopnia na kierunku gospodarka przestrzenna na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej w 2017 r. otwierane są dwie specjalności: urbanistyka i zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną. Trzon programu studiów dla obu specjalności jest wspólny i oparty na dotychczasowych standardach kształcenia na tym kierunku. Specjalność zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną jest odpowiedzią na konieczność wprowadzenia Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady UE ustanawiającej ramy planowania przestrzennego obszarów morskich. Obecnie w Polsce nie kształcą się specjalistów w tym zakresie. Specjalność urbanistyka ma za zadanie przygotować specjalistów potrafiących, zgodnie z współczesnymi wymogami (m.in. ustawa krajobrazowa, ustawa o rewitalizacji), kształtować struktury funkcjonalno-przestrzenne miast, metropolii i regionów.

Słowa kluczowe: gospodarka przestrzenna, urbanistyka, zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną, kierunek studiów, proces dydaktyczny

Wprowadzenie

W ostatnich latach – na skutek przemian cywilizacyjnych, postępującego procesu urbanizacji i integracji naszego kraju ze strukturami europejskimi i bałtyckimi – obserwować można zwiększenie zainteresowania kwestiami świadomego i zgodnego z zasadami zrównoważonego rozwoju kształtowania przestrzeni, rosnącą świadomość znaczenia morza dla gospodarki, a także powiększanie się liczby podmiotów – firm, instytucji, organów administracji państwowej i samorządowej – zainteresowanych i zajmujących się zagadnieniami związanymi z kwestiami urbanistycznymi oraz rozwojem lokalnym i regionalnym. Wzrost zainteresowania kwestiami świadomego kształtowania ładu przestrzennego i kompleksowego

planowania rozwoju miast i metropolii oraz obszarów nadmorskich obserwować można obecnie na całym świecie, a najlepszym tego miernikiem jest ukierunkowanie zainteresowania zarówno Unii Europejskiej (m.in. ESDP 1999, Zrównoważona Europa... 2001, Guiding Principles... 2002, Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej... 2008, Korzeniak 2011, Ósme sprawozdanie... 2013, BaltSeaPlan Vision 2030), jak i Organizacji Narodów Zjednoczonych (m.in. UN-Habitat 2002) na rozwiązywanie problemów związanych z postępującą urbanizacją i rozwojem gospodarki w strefach przybrzeżnych. Wiąże się to także z dostrzeżeniem przez poszczególnych aktorów i interesariuszy procesu planowania przestrzennego wagi zagadnień przestrzennych dla prowadzenia procesów rozwojowych współczesnej gospodarki.

Przygotowanie przyszłych pracowników dla efektywnie działającej administracji publicznej oraz pracujących w sektorze komercyjnym, mających kompetencje do gospodarowania przestrzenią i umiejętnie wykorzystujących instrumenty polityki rozwoju, staje się zbieżne z celami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (2014).

Mając na uwadze konieczność podjęcia działań wspierających proces przygotowania przyszłych kadr do funkcjonowania w warunkach zintegrowanego planowania przestrzennego, zwłaszcza planowania rozwoju struktur zurbanizowanych i planowania przestrzennego obszarów morskich i nadmorskich oraz realizacji i monitoringu polityki zrównoważonego rozwoju, Katedra Urbanistyki i Planowania Regionalnego Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej przygotowała projekt uruchomienia dwu nowych specjalności na studiach II stopnia (magisterskich) na kierunku gospodarka przestrzenna: urbanistyka oraz zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną.

Wydział Architektury (WA) Politechniki Gdańskiej (PG) ma wieloletnie doświadczenie i znaczny dorobek w skali uczelni technicznych kraju i Europy w zakresie kształcenia urbanistów i planistów przestrzennych. W latach 70. XX w. na WA istniała wyodrębniona specjalność planowanie przestrzenne, a od ponad 15 lat prowadzone są studia podyplomowe w tym zakresie. Wydział Architektury PG jest członkiem Europejskiego Stowarzyszenia Szkół Planowania (AESOP), a Katedra Urbanistyki i Planowania Regionalnego WA od wielu lat współpracuje z samorządami gminnymi i wojewódzkimi oraz innymi instytucjami i urzędami związanymi z planowaniem przestrzennym.

W roku akademickim 2012/2013 na Wydziale Architektury PG uruchomiono nowy kierunek studiów – gospodarkę przestrzenną. Cieszy się on ogromnym zainteresowaniem (średniorocznie na jedno miejsce na specjalności przypada około 5 kandydatów). W 2016 r. wypromowani zostali pierwsi inżynierowie – absolwenci studiów I stopnia. Propozycja uruchomienia studiów II stopnia na kierunku gospodarka przestrzenna w zakresie specjalności zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną oraz urbanistyka spotkała się z pozytywnym odbiorem studentów i pracodawców – przedstawicieli instytucji działających w zakresie kształtowania rozwoju regionalnego, tym bardziej że w chwili obecnej żadna z uczelni w regionie nie prowadzi studiów II stopnia o podobnym profilu.

Celem pracy jest przedstawienie założeń merytorycznych i organizacyjnych projektu uruchomienia nowych specjalności studiów II stopnia: zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną oraz urbanistyka. Projekt bazuje na założeniach modułowego systemu kształcenia. Obie specjalności mieszczą się w dziedzinie nauk technicznych, w dyscyplinie naukowej – architektura i urbanistyka. Trzon programu studiów dla obu specjalności jest wspólny i tworzy go grupa przedmiotów obowiązkowych, określonych na podstawie dotychczasowych standardów kształcenia na kierunku gospodarka przestrzenna. Różnice programowe między obiema specjalnościami dotyczą głównie grupy przedmiotów fakultatywnych.

Zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną – wyzwanie współczesnych procesów społeczno-gospodarczych

Szereg dyrektyw, rozporządzeń, decyzji i rekomendacji Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej zaleca państwom mającym dostęp do morza tworzenie strategii rozwoju i zespołów stałego monitorowania wdrażania zintegrowanego zarządzania obszarami przybrzeżnymi, ochrony środowiska, zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich i przybrzeżnych czy ochrony strefy brzegowej (m.in. Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej 2008, COM/2013/0133 final, Dyrektywa ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich 2014). Również w KPZK 2030 (2011) strefa przybrzeżna wymieniona jest jako obszar funkcjonalny szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej, wymagający specjalnego potraktowania planistycznego. KPZK 2030 (2011) wskazuje konieczność ustalenia studium zagospodarowania przestrzennego dla strefy przybrzeżnej, powiązanego m.in. z takimi dokumentami, jak: polityka morska RP, strategię sektorowe, strategię rozwoju województw, ZZOP, ustawa o obszarach morskich RP i administracji morskiej.

Przejsie od niezależnego planowania obszarów lądowych i morskich do planowania zintegrowanego wymaga wykształcenia systemu planowania obszarów morskich i ujednoczenia metod planistycznych. Szczególną uwagę należy zwrócić na procesy zachodzące na styku lądu i morza. Wśród specyficznych problemów i wyzwań występujących w strefie przybrzeżnej należy uwzględnić m.in. takie, jak: ochrona brzegów morskich i ochrona przed powodzią obszarów przybrzeżnych, konflikty interesów i konflikty funkcjonalne na obszarze przybrzeżnym (np. między: ochroną przyrody a intensywną eksploatacją środowiska wodnego i lądowego, portem i funkcjami transportowo-logistycznymi a miastem, funkcjami związanymi z obronnością kraju a turystycznym wykorzystaniem obszaru) czy też koordynacja procesu planowania realizowanego jednocześnie przez wiele podmiotów (np. samorządy województwa, samorządy lokalne, urzędy morskie itd.). Należy mieć przy tym świadomość odmienności planowania przestrzeni morskiej i lądowej, wynikającej m.in. z: trójwymiarowości przestrzeni morskiej, większego znaczenia procesów hydrograficznych i geomorfologicznych, większej szybkości rozprzestrzeniania się zanieczyszczeń w środowisku morskim, więk-

szej elastyczności w kształtowaniu korytarzy transportowych na morzu, dużego znaczenia czynnika transgranicznego i nikłego udziału własności prywatnej na obszarach morskich, przy jednoczesnych trudnościach w dostępie do danych dotyczących obecnego wykorzystania i kształtowania się przestrzeni morskiej (Zaucha, Matczak 2014).

Gospodarcze eksploatowanie obszarów przybrzeżnych i morskich zgodne z teorią zrównoważonego rozwoju wymaga zatem wykształcenia odpowiedniej kadry, umiejącej pozyskiwać dane o przestrzeni morskiej, stosować wspólne mechanizmy wymiany informacji (COM/2014/0451 final) i wykorzystywać te dane w procesie planowania przestrzennego w strefach morskich i na styku lądu i morza oraz zrównoważonej eksploatacji zasobów morskich i przybrzeżnych. Kadry te winny nauczyć się definiowania problemów i opracowywania w procesie planowania przestrzennego na obszarach morskich i przybrzeżnych rozwiązań uwzględniających nie tylko prawo polskie (m.in. Ustawa o obszarach morskich... 1991, Rozporządzenie w sprawie planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich 2013), ale również stosowne prawo europejskie.

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich oraz zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną (COM (2013) 133 final, Dyrektywa z dnia 13 lipca 2014) w rozdziale II (Plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich i strategii zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną), w art. 4 (Opracowanie i wdrożenie planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich i strategii zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną) pkt 1 stwierdza: „Każde państwo członkowskie ustanawia i wprowadza w życie plan lub plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich i strategię lub strategię zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną. Mogą one zostać przygotowane w postaci odrębnych dokumentów”. W świetle art. 15, pkt 3 tej Dyrektywy Rzeczypospolita Polska musi wdrożyć jej postanowienia najpóźniej do dnia 31 marca 2021 r. Art. 6 tej Dyrektywy w pkt 3 określa dodatkowo, że „plany zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich podlegają przeglądowi dokonywanym przez państwa członkowskie, w sposób określony przez te państwa, lecz co najmniej raz na dziesięć lat”.

Zatem w najbliższym czasie zaistnieje duży popyt na rynku pracy na specjalistów w zakresie planowania przestrzennego obszarów morskich i zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną. Dotyczy to zwłaszcza jednostek samorządowych stopnia podstawowego mających wyłączne kompetencje sporządzania planów miejscowych na lądzie strefy przybrzeżnej, których terytoria położone są w granicach strefy brzegowej, urzędów morskich mających kompetencje w zakresie sporządzania planów miejscowych off-shore w strefie 12 Mm od brzegu, innych instytucji rządowych i samorządowych uprawnionych do planowania i zarządzania strefą przybrzeżną (m.in. zarządy portów, zarządcy infrastruktury transportowej, urzędy marszałkowskie i powiatowe itd.).

Polska strefa brzegowa obejmuje terytoria 3 województw, 17 powiatów i miast na prawach powiatu oraz 30 gmin. Na jej terenie działają administracje państwowe: morska, wojskowa, leśna, ochrony środowiska, sanitarna, obszarów prawnej

ochrony przyrody – o wzajemnie przenikających się uprawnieniach i kompetencjach stwarzających wiele problemów związanych z gospodarowaniem w strefie brzegowej i przybrzeżnej. Mając to na uwadze, można założyć, że wdrożenie przytoczonych dyrektywy europejskich spowoduje, iż praktycznie w każdym województwie, powiecie i gminie nadmorskiej będzie potrzebny specjalista z zakresu zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną. Można również założyć, że co kilka lat, w miarę zmieniających się celów polityki regionalnej państwa, postępu technicznego itd., następuje rewizja planów zagospodarowania przestrzennego. Zatem na profesjonalistów tej specjalności będzie na rynku pracy ograniczone, ale permanentne zapotrzebowanie.

W Polsce obecnie nie kształci się specjalistów w zakresie planowania przestrzennego obszarów morskich i zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną. Studia o tym profilu kształcenia nie są aktualnie realizowane w żadnym z państw regionu Morza Bałtyckiego, co sprawia, że specjalność ta może stać się unikatową ofertą kształcenia na skalę Europy Bałtyckiej. Politechnika Gdańska wydaje się, choćby ze względu na jej profil w znacznej części związany z gospodarką morską, szczególnie predysponowana do prowadzenia studiów w tej dziedzinie. Uruchomienie takiej specjalności studiów mieści się w misji Politechniki Gdańskiej zakładającej kształcenie kadr inżynierskich, menedżerskich i naukowych oraz prowadzenie badań w zakresie nauk technicznych, przyrodniczych i społecznych, a także współdziałania z przedsiębiorstwami i administracją w celu kształtowania oblicza Gdańska, Pomorza, Polski i Europy, zgodnie ze strategiami rozwojowymi – *POMORSKIE 2020* (2012), *Strategia Rozwoju Kraju 2020* (2012), *EUROPA 2020* (2010). Specjalność zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną wpisuje się również w politykę rozwoju województwa pomorskiego, określoną w ramach programu Inteligentne Specjalizacje Pomorza (ISP 1 Technologie offshore i portowo-logistyczne).

Celem kształcenia na specjalności zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną będzie przygotowanie absolwentów do rozwiązywania dylematów i problemów rozwojowych dotyczących kształtowania polityki zrównoważonego rozwoju strefy przybrzeżnej, ze szczególnym uwzględnieniem integracji kwestii przyrodniczych i społeczno-gospodarczych w skomplikowanym kontekście prawnym, a przede wszystkim do podejmowania zadań związanych z:

- kształtowaniem styku lądu i morza, w tym dotyczących planowania przestrzennego obszarów morskich, w strefie przybrzeżnej i na obszarach portowych,
- kształtowaniem struktur portowo-przemysłowych, niezbędnych w gospodarce morskiej,
- projektowaniem wybranych terminali portowych,
- rozwiązywaniem konfliktów funkcjonalnych i przestrzennych w eksploatacji i wykorzystaniu strefy przybrzeżnej, w tym współzależnością rozwoju portu i miasta portowego,
- ochroną i kształtowaniem środowiska strefy przybrzeżnej, ochroną ekosystemów na styku lądu i wody,
- zintegrowanym zarządzaniem obszarami i infrastrukturą przybrzeżną zgodnie z wytycznymi krajowymi i dyrektyw europejskich.

Urbanistyka – kadry dla zrównoważonego rozwoju miast i regionów

Kwestie rozwoju miast i regionów (Charter of European Cities... 1994, Karta Lipska 2007), w tym zagadnienie ich rewitalizacji (m.in. Bryx, Sepioło 2009, Guzik 2009, Skalski 2009, Lorens 2010a 2013a), są obecnie jednym z ważniejszych zagadnień dla rozwoju społecznego i gospodarczego (Lorens 2010b, Korzeniak 2012, Markowski, Drzazga 2015). Wynika to zarówno z rządowych i regionalnych priorytetów rozwojowych, jak i z lokalnych strategii rozwojowych przyjmowanych przez poszczególne samorządy (m.in. EUROPA 2020 2010, POMORSKIE 2020 2012, Strategia Rozwoju Kraju 2020 2012).

Karta Lipska (2007) określa ścieżkę zrównoważonego rozwoju miast i wyznacza jako główne priorytety działania dobrobyt gospodarczy, równowagę społeczną i zdrowe środowisko. W najbliższych latach należy oczekiwać intensyfikacji działań w zakresie zrównoważonego rozwoju miast i regionów. Decyzja UE „Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety” (2013) postuluje, aby do 2020 r. większość miast UE wdrożyła polityki na rzecz zrównoważonego planowania i projektowania obszarów miejskich.

Tradycyjnie rozumiane planowanie przestrzenne jest narzędziem niezbędnym, ale często niewystarczającym. Głównym wnioskiem z Kongresu INTA (International Association for Urban Development) w 2008 r. w Rydze (Liepa-Zemeša, Hess 2016) było stwierdzenie konieczności przejścia od formuły planowania urbanistycznego do formuły zintegrowanego zarządzania urbanistycznego. Już w dokumencie „Polityka miejska państwa” opracowanym w 2009 r. przez Główną Komisję Urbanistyki i Architektury (Markowski i in. 2009) znajduje się wiele propozycji metod i narzędzi zarządzania rozwojem urbanistycznym, służących trwałości tego rozwoju. Postawione tam tezy znalazły swoje rozwinięcie w „Krajowej Polityce Miejskiej 2023” (2015). Współcześnie miasto coraz częściej staje się przedmiotem badań o bardzo szerokim zakresie rzeczowym i problemowym. J. Parysek uważa, że „jeśli miasto ma być funkcjonalnym i przyjaznym środowiskiem życia mieszkańców, to nie ma innego sposobu na osiągnięcie tego celu, jak poprzez systemowe spojrzenie na jego organizację, strukturę i funkcjonowanie” (Parysek, Mierzejewska 2013, Parysek 2015).

Wraz z zachodzącymi obecnie dość istotnymi przemianami w odniesieniu do modelu kształtowania współczesnych miast i regionów – w tym wynikających z formowanej obecnie nowej doktryny urbanistycznej (m.in. Lorens 2010b, 2012, 2013b) – konieczne staje się daleko idące przewartościowanie w odniesieniu do celów, zasad i modeli kształcenia specjalistów zajmujących się zagadnieniem gospodarowania przestrzenią. Problem ten nie dotyczy tylko sytuacji polskiej (m.in. Frank i in. 2014, Baron i in. 2015, Churski, Motek 2016, Nowakowska, Rzeńca 2016) – kwestia ta jest obecnie szeroko dyskutowana na forum międzynarodowych stowarzyszeń i instytucji zajmujących się edukacją planistyczną: Association of European Schools of Planning (AESOP), The Association of Collegiate Schools of Planning (ACSP), International Society of City and Regional Planners

(ISOCARP), International Federation for Housing and Planning (IFHP), International Academic Association on Planning, Law and Property Rights (PLPR).

„Powrót do miasta” i „miejskości” (Kochanowska, Kochanowski 2012), jako swego rodzaju mody i ogólnościowego trendu zachowań społecznych, istotnie wzmocnił procesy rewitalizacji struktur miejskich i wywołał pojawienie się nowych modeli partycypacji społecznej. Wraca się także do projektowania urbanistycznego w znaczeniu kształtowania kompozycji przestrzennej, umożliwiającej aktywne i bezpieczne „życie między budynkami” (Gehl 2013). Potrzeba poszukiwania obszarów inwestycyjnych w centrach miast przyczyniła się m.in. do restrukturyzacji i przekształceń obszarów przemysłowych i transportowo-logistycznych i tym samym ograniczania procesu suburbanizacji. Proces przestrzennego rozlewania się zabudowy wymaga obecnie odpowiedniego sterowania i modelowania (Beim 2009).

Wzrost zainteresowania kwestiami świadomego kształtowania ładu przestrzennego i kompleksowego planowania rozwoju miast i metropolii (m.in. Lorens, Martyniuk-Pęczek 2010, 2011) wskazuje, że niezbędne jest ponowne wprowadzenie specjalności urbanistyka do programu kształcenia PG jako odrębnej specjalności. Z analizy rynku pracy przeprowadzonej wśród członków Towarzystwa Urbanistów Polskich i Międzynarodowego Stowarzyszenia Planistów Miejskich i Regionalnych ISOCARP (The International Society of City and Regional Planners) a także Unii Uczelni prowadzących studia na kierunku gospodarka przestrzenna oraz monitoringu zatrudnienia absolwentów kierunku architektura i urbanistyka wynika, że obszar działalności gospodarczej w zakresie urbanistyki jest jedną z najbardziej dynamicznie rozwijających się branż w obszarze działań zagospodarowania przestrzennego. Równocześnie obecna deregulacja zawodu urbanisty oraz zmiany w programie studiów na kierunku architektura na PG wymusza stworzenie nowych ścieżek edukacji w dziedzinie gospodarowania przestrzenią. Dodatkowym elementem stymulującym zapotrzebowanie na absolwentów proponowanej specjalności są pojawiające się nowe rozwiązania prawne w zakresie rewitalizacji (Ustawa o rewitalizacji 2015), kształtowania i ochrony krajobrazu (Ustawa krajobrazowa 2015), jak i planowania zintegrowanego (Topczewska 2010, Korzeniak 2012, Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym 2015). Dlatego też, w kontekście współczesnych przemian na rynku pracy w dziedzinie gospodarki przestrzennej, absolwenci specjalności stać się mogą najważniejszym zasobem kadr tworzących nową grupę zawodową.

Celem kształcenia na projektowanej specjalności urbanistyka będzie przygotowanie absolwentów do rozwiązywania dylematów i problemów wiążących się z transformacją i rewitalizacją struktur istniejących, w tym zdegradowanych oraz nie w pełni wykształconych, kreatywnego przekształcania współczesnych terenów miejskich i obszarów metropolitalnych, opracowywania kompleksowych strategii przekształceń przestrzeni tzw. „obszarów problemowych”. Absolwenci specjalności urbanistyka będą w szczególności przygotowani do pracy w zakresie kształtowania przestrzeni i zarządzania przestrzenią na międzynarodowym rynku pracy, w tym do:

- opracowywania dokumentów planistycznych jednostek osiedleńczych oraz regionów, euroregionów i kraju,
- konstruowania wizji rozwoju i strategii transformacji jednostek przestrzennych,
- sporządzania programów mających na celu podwyższanie konkurencyjności miast, gmin i regionów oraz ochronę i kształtowanie środowiska przyrodniczego,
- planowania rozwoju elementów infrastruktury technicznej i systemów transportowych,
- współpracy transgranicznej w zakresie planowania przestrzennego,
- pełnienia roli doradcy i negocjatora posiadającego kompetencje w kreowaniu współpracy publiczno-prywatnej, w rozwiązywaniu konfliktów przestrzennych oraz w zakresie współpracy regionalnej,
- zarządzania przestrzenią i rozwojem przestrzennym, w tym zarządzaniu miastami, gminami, powiatami i województwami,
- opracowywania analiz i podejmowania działań z zakresu marketingu terytorialnego,
- planowania ochrony europejskiego dziedzictwa kultury miejskiej i regionalnej oraz prognozowania i symulowania różnych wariantów rozwoju przestrzennego w oparciu o wyspecjalizowane modele.

Program studiów

Program studiów obu projektowanych specjalności studiów magisterskich o profilu ogólnoakademickim bazuje na założeniach modułowego systemu kształcenia. Obie specjalności będą realizowane z pełnym wykorzystaniem potencjału naukowo-dydaktycznego Wydziału Architektury PG oraz partnerstwa z instytucjami naukowymi i podmiotami otoczenia społeczno-gospodarczego Trójmiasta, co po-

Tabela 1. Skala i formy gospodarki przestrzennej, będące głównym obszarem nauczania w obrębie specjalności urbanistyka (U) oraz zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną (Z)

Formy gospodarki przestrzennej	Skala działań gospodarki przestrzennej			
	krajowa	regionalna	miejska (urbani- styczna)	zespołu architekto- nicznego
Polityka rozwoju: formułowanie celów i strategii	Z/U	Z/U	U/Z	U/Z
Planowanie przestrzenne: rozpoznanie cech i zasobów przestrzeni oraz planowanie środków do realizacji celów poprzez: badania studialne, plany, programy, projekty	Z/U	Z/U	U/Z	U/Z
Zarządzanie przestrzenne: zasady wdrażania i realizacji planów/projektów/programów; monitoring (kontrola) zmian przestrzennych	Z/U	Z/U	U/Z	U/Z

Źródło: opracowanie własne.

winno zagwarantować pełną realizację zakładanych efektów kształcenia w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji.

Przewiduje się realizację programu studiów w czasie trzech semestrów (90 pkt ECTS), w trakcie których zrealizowane zostanie 945 godzin zajęć, w tym 650 godzin zajęć ćwiczeniowych, laboratoryjnych i projektowych. Trzon programu jest wspólny dla obu specjalności (tab. 1). Jest nim grupa przedmiotów ogólnouczelnianych i obowiązkowych, określonych na podstawie dotychczasowych standardów kształcenia na kierunku gospodarka przestrzenna.

W grupie zajęć z zakresu nauk podstawowych i ogólnouczelnianych, realizowanych wspólnie dla obu specjalności, przewidziane są 2 moduły: język angielski oraz przedmiot społeczno-humanistyczny (łącznie 90 godzin zajęć, 6 pkt ECTS).

W grupie zajęć obowiązkowych z zakresu kierunku studiów, realizowanych wspólnie dla obu specjalności, przewidziane jest 5 modułów (łącznie 540 godzin zajęć, 45 pkt ECTS):

- moduł 1 – planowanie rozwoju miast – obejmuje kursy: wprowadzenie do planowania rozwoju miast, kompleksowe projektowanie miast – teoria i praktyka, planowanie lokalne,
- moduł 2 – społeczno-ekonomiczne podstawy gospodarki – obejmuje kursy: teoria systemów, teoria organizacji i zarządzania, kształtowanie i ochrona środowiska,
- moduł 3 – planowanie formalne – obejmuje kursy: gospodarka przestrzenna eu i na świecie, modele w gospodarce przestrzennej, techniki legislacyjne w planowaniu,
- moduł 4 – planowanie nieformalne – obejmuje kursy: planowanie koordynacyjne, planowanie partycypacyjne
- moduł 5 – polityka przestrzenna – obejmuje kursy: polityka regionalna, marketing terytorialny, polityka rozwoju.

W grupie zajęć obowiązkowych i fakultatywnych realizowanych na specjalności zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną przewidziane są 4 moduły (łącznie 315 godzin zajęć, 39 pkt ECTS):

- moduł 6 – przedmioty do wyboru – obejmuje kursy: Środowisko strefy przybrzeżnej, elementy nautyki i gospodarka w strefie przybrzeżnej,
- moduł 7 – projektowanie urbanistyczne – obejmuje kursy: projektowanie ekologiczne miast i regionów, planowanie przestrzenne obszarów morskich i nadmorskich, zarządzanie obszarami i infrastrukturą przybrzeżną,
- moduł 8 – projektowanie dyplomowe i – planowanie przestrzenne obszarów portowych,
- moduł 9 – projektowanie dyplomowe ii – planowanie przestrzenne w strefie przybrzeżnej, planowanie przestrzenne obszarów morskich, zintegrowane zarządzanie obszarami przybrzeżnymi.

W grupie zajęć obowiązkowych i fakultatywnych realizowanych na specjalności urbanistyka również przewidziane są 4 moduły:

- moduł 6 – przedmioty do wyboru – obejmuje kursy: Wybrane zagadnienia projektowania urbanistycznego, kształtowanie struktur przestrzennych,

- moduł 7 – projektowanie urbanistyczne – obejmuje kursy: projektowanie ekologiczne miast i regionów, przestrzeń i krajobraz w kontekście globalnym, kształtowanie rozwoju infrastruktury miast i regionów,
- moduł 8 – projektowanie dyplomowe i – analizy przestrzenne,
- moduł 9 – projektowanie dyplomowe ii – studium problemowe, projektowanie uniwersalne.

Proces dyplomowania w ramach obu specjalności zakłada egzamin końcowy magisterski, podczas którego student odpowiadać będzie na pytania z zakresu nabytej w toku kształcenia wiedzy, oraz publiczną obronę pracy magisterskiej, opracowanej w formie tekstowo-graficznej. Praca magisterska powinna z założenia zawierać zarówno elementy projektowe (np. plan zagospodarowania wybranego obszaru), jak i powiązane z częścią projektową elementy badań naukowych, mieszczących się w profilu badawczym Katedry Urbanistyki i Planowania Regionalnego oraz Wydziału Architektury.

Podsumowanie

Przygotowany projekt kształcenia na nowych specjalnościach na studiach II stopnia kierunku gospodarka przestrzenna na Wydziale Architektury Politechniki Gdańskiej pozwoli na wykształcenie kadr przygotowanych do planowania i zarządzania przestrzennego w skali lokalnej, regionalnej i krajowej oraz transgranicznego planowania obszarów morskich (zintegrowane zarządzanie strefą przybrzeżną), a także specjalistów z zakresu projektowania urbanistycznego, rewitalizacji struktur miejskich, planowania przestrzennego w skali miejskiej i metropolitalnej (urbanistyka). Obie specjalności realizowane będą przy wykorzystaniu nowoczesnych narzędzi projektowych (np. CAD), narzędzi pozyskiwania i przetwarzania danych (np. GIS) oraz modelowania procesów urbanizacji. W trakcie procesu kształcenia studenci zostaną zapoznani z innowacyjnymi, zintegrowanymi, proekologicznymi rozwiązaniami planistyczno-projektowymi, zgodnymi z najbardziej aktualnymi paradygmatami współczesnej urbanistyki.

Literatura

- BaltSeaPlan Vision 2030 – Towards the sustainable planning of Baltic Sea Space (<http://www.baltseaplan.eu/index.php/BaltSeaPlan-Vision-2030;494/1>).
- Baron M., Ochojski A., Polko A. 2015. Studia miejskie – nowe nurty badawcze i wyzwanie dla kształcenia uniwersyteckiego. *Studia KPZK PAN*, 164: 130–146.
- Beim M. 2009. Modelowanie procesu suburbanizacji w aglomeracji poznańskiej. *Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań*.
- Bryx M., Jadach-Sepioło A. (red.) 2009. *Rewitalizacja miast w Niemczech*. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Charter of European Cities and Towns Towards Sustainability, Aalborg Charter. 1994. *Karta miast europejskich na rzecz ekorozwoju* (<http://www.sustainablecities.eu/the-aalborg-charter/>).

- Churski P., Motek P. 2016. Zintegrowane planowanie rozwoju – projekt przygotowania programu i uruchomienia kształcenia na nowym kierunku studiów w obszarze gospodarki przestrzennej. *Biuletyn KPZK PAN*, 260: 22–40.
- COM/2013/0133 final – 2013/0074 (COD) Wniosek: Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich oraz zintegrowanego zarządzania strefą przybrzeżną (<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2013/PL/1-2013-133-PL-F1-1.Pdf>).
- COM/2014/0451 final – Komunikat Komisji do Parlamentu Europejskiego i Rady – Poprawa orientacji sytuacyjnej dzięki wzmocnionej współpracy między organami nadzoru morskiego: kolejne kroki w ramach wspólnego mechanizmu wymiany informacji dla obszaru morskiego UE (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=celex:52014DC0451>).
- Dobra jakość życia z uwzględnieniem ograniczeń naszej planety. 2013. Decyzja Parlamentu Europejskiego i Rady nr 1386/2013/UE z dnia 20 listopada 2013 r. w sprawie ogólnego unijnego programu działań w zakresie środowiska do 2020 r.
- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/89/UE z dnia 23 lipca 2014 r. ustanawiająca ramy planowania przestrzennego obszarów morskich (<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/PL/TXT/?uri=CELEX%3A32014L0089>).
- Dyrektywa ramowa w sprawie strategii morskiej. 2008. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2008/56/WE z dnia 17 czerwca 2008 r. ustanawiająca ramy działań Wspólnoty w dziedzinie polityki środowiska morskiego (Dz. Urz. UE L 164 z 25.06.2008).
- ESDP 1999. Europejska Perspektywa Rozwoju Przestrzennego – w kierunku zrównoważonego rozwoju przestrzeni europejskiej – Spatial Development Perspective – Towards Balanced and Sustainable Development of the Territory of the European Union (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/sum_en.pdf).
- EUROPA 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu 2010. KOM(2010) 2020, Bruksela, 3.3.2010.
- Frank A.I., Mironowicz I., Lourenço J., Franchini T., Ache P., Finka M., Scholl B., Grams A. 2014. Educating planners in Europe: A review of 21st century study programmes. *Progress in Planning*, 91: 30–94.
- Gehl J. 2013. *Życie między budynkami. Użytkowanie przestrzeni publicznych*. Wydawnictwo RAM Sp. z o.o., Kraków.
- Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent Guiding Principles for Sustainable Spatial Development of the European Continent. 2002. European Conference of Ministers responsible for Regional Planning (CEMAT) (http://www.coe.int/t/dgap/localdemocracy/ceamat/VersionPrincipes/Default_en.asp).
- Guzik R. (red.) 2009. *Rewitalizacja miast w Wielkiej Brytanii*. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Karta Lipska. 2007. Karta Lipska na rzecz zrównoważonego rozwoju miast europejskich (Leipzig Charter on Sustainable European Cities). Nieformalne spotkanie ministrów ds. planowania przestrzennego i rozwoju terytorialnego w sprawie rozwoju miast i spójności terytorialnej, 24–25.05.2007, Lipsk (<http://www.silesia.org.pl/upload/Karta%20Lipska.pdf>).
- Kochanowska D., Kochanowski M. 2012. *W stronę miasta*. Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekologii i Zarządzania w Warszawie, Warszawa.
- Korzeniak G. 2011. Idea planowania zintegrowanego w dokumentach europejskich. [W:] *Zintegrowane planowanie rozwoju miast*. Instytut Rozwoju Miast, Kraków: 21–31.
- Korzeniak G. 2012. Zintegrowane planowanie rozwoju miast: propozycja modelu. *Problemy Rozwoju Miast*, 9(3): 59–71.
- KPZK 2030. 2011. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* przyjęta przez rząd w grudniu 2011 r.
- Krajowa Polityka Miejska 2023. 2015. Ministerstwo Rozwoju (https://www.mr.gov.pl/media/10252/Krajowa_Polityka_Miejska_20-10-2015.pdf).
- Liepa-Zemeša M., Hess D.B. 2016. Effects of public perception on urban planning: evolution of an inclusive planning system during crises in Latvia. *Town Planning Review*, 87(1): 71–92.
- Lorens P. 2010a. *Rewitalizacja miast: planowanie i realizacja*. Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.

- Lorens P. 2010b. Zarządzanie rozwojem przestrzennym w kontekście przeobrażeń współczesnej doktryny urbanistycznej. [W:] Zarządzanie rozwojem przestrzennym miast. Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk.
- Lorens P. 2012. Tematyzacja przestrzeni publicznej miasta. Wydawnictwo Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Lorens P. 2013a. Obszary poportowe – problemy rewitalizacji. Instytut Studiów Regionalnych, Szczecin.
- Lorens P. 2013b. Równoważenie rozwoju przestrzennego miast Polski. Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej, Gdańsk.
- Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. (red.) 2010. Zarządzanie rozwojem przestrzennym miast. Wydawnictwo Urbanista, Gdańsk.
- Lorens P., Martyniuk-Pęczek J. (red.) 2011. Planowanie i realizacja przedsięwzięć urbanistycznych. Wydawnictwo Akapit-DTP, Gdańsk.
- Markowski T., Drzazga D. 2015. Koncepcja systemu zintegrowanego planowania rozwoju w Polsce (założenia i zasady kierunkowe budowania systemu). Studia KPZK PAN, 164: 10–42.
- Markowski T., Gzell S., Kochanowski M. i in. 2009. Polityka miejska państwa: cele, priorytety, instrumenty. Ministerstwo Infrastruktury, Warszawa (http://www.politykamiejska.silesia.org.pl/img_materialy/t.markowski2.pdf).
- Nowakowska A., Rzeńca A. 2016. Kształcenie kadr na potrzeby współczesnych miast. Biuletyn KPZK PAN, 260: 41–54.
- Ósme sprawozdanie z postępów w dziedzinie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Sprawozdanie Komisji dla Parlamentu Europejskiego i Rady. Regionalny i miejski wymiar kryzysu, (SWD (2013) 232 final), COM (2013) 463 final, Bruksela, 26.06.2013.
- Parysek J. 2015. Miasto w ujęciu systemowym. *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, 77(1): 27–54.
- Parysek J., Mierzejewska L. 2013. *Życie miasta. Studium Poznania. Miasto i jego mieszkańcy*. Bogucki Wydawnictwo Naukowe, Poznań.
- Polityka morska RP do roku 2020 (z perspektywą do 2030). 2015. Uchwała nr 33/2015 Rady Ministrów z 17 marca 2015 r. (https://mgm.gov.pl/images/gospodarka-morska/polityka_morska_rzeczypospolitej_polskiej_do_roku_2020-z_perspektywa_do_2030_roku.pdf).
- POMORSKIE 2020 – Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020. 2012. Załącznik nr 1 do Uchwały nr 458/XXII/12 Sejmiku Województwa Pomorskiego z dnia 24 września 2012 roku.
- Rozporządzenie Ministra Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej Ministra Rozwoju Regionalnego z dnia 5 sierpnia 2013 r. w sprawie planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich (Dz.U. 2013, poz. 1051).
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1255/2011 z dnia 30 listopada 2011 r. ustanawiające Program na rzecz dalszego rozwoju zintegrowanej polityki morskiej (Dz.U. L 321 z 5.12.2011).
- Skalski K. (red.) 2009. *Rewitalizacja we Francji. Zarządzanie przekształceniami obszarów kryzysowych w miastach*. Instytut Rozwoju Miast, Kraków.
- Strategia Rozwoju Kraju 2020. 2012. Uchwała nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Kraju 2020 (Dz.U. 2012, poz. 1237).
- Topczewska T. 2010. Zintegrowane planowanie rozwoju i rewitalizacji miast w wybranych krajach „starej” Unii Europejskiej i w Polsce. *Człowiek i Środowisko*, 34(1–2): 5–25.
- UN-Habitat (United Nations Human Settlements Programme – UN-HABITAT). 2002. Program Narodów Zjednoczonych ds. Osiedli Ludzkich – rezolucja Zgromadzenia Ogólnego NZ nr A/56/206 (1 stycznia 2002).
- Ustawa krajobrazowa 2015. Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu (Dz. U. 2015 poz. 774).
- Ustawa o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz.U. 1991 nr 32, poz. 131, z późniejszymi zmianami).
- Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. 2015, poz. 199 ze zm.).
- Ustawa o rewitalizacji. 2015. Ustawa z dnia 9 października 2015 r. o rewitalizacji (Dz.U. 2015 poz. 1777).
- Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. 2014, poz. 1649 z późniejszymi zmianami).

Zauchaj., Matczak M. 2014. Pilotażowe projekty planów zagospodarowania obszarów morskich – doświadczenia i wnioski. Prezentacja przedstawiona w ramach Akademii Off-shore, Gdańsk 15.01.2014.

Zrównoważona Europa dla lepszego świata: Strategia Zrównoważonego Rozwoju Unii Europejskiej, Komunikat Komisji, COM(2001) 264, Komisja Wspólnot Europejskich 2001. Bruksela.

Integrated Coastal Zone Management and Urban planning – a project of new specialties on Spatial Development at the Gdańsk University of Technology

Abstract: In 2017, on the 2nd degree of Spatial Development studies at the Faculty of Architecture of the Gdańsk University of Technology, two specialties are planned to be started: *Urban planning* and *Integrated coastal zone management*. The core of the program for both of specialties is common, and based on existing educational standards of this direction. Specialization *Integrated coastal zone management* is a response to the need for an introduction of Directive 2014/89/EU on Maritime Spatial Planning. Currently, Poland does not train specialists in the field. Specialty *Urban planning* aims to prepare professionals who are able, in accordance with modern requirements (including Landscape Act, Revitalization Act), to shape of the functional and spatial structure of cities and metropolitan regions.

Key words: spatial development, urban planning, integrated coastal zone management, field of study, teaching process